

ION AGÂRBICEANU

FILE DIN CARTEA NATURII

Editura ASTRO

Cuprins

Ciocârlia	3
Bunica Safta	16
Roitul stupilor	27
La secere	34
Moș Ioniță	45
La fân	54
Tâlharul	61
Turturelele	68
La pădure	75
Culesul porumbului	83
Presura	92
Străjerul	100
Ciorile	109
Ninge	116
Vânturile	123
Întâiul drum	130
La săniuș	141
Pogănciul	150
Ploaie cu șiroaie	157
Adormirea Măriuței	163
Niță de la Coasta Morii	170
Între stejari	183
Nepoata lui moș Mitruț	191
Nicu	198
Seri senine	204
Bourelul	211
Brazii	217
Păpădia	230
Salcâmii în floare	236
Lângă râu	244
Popor nou	251
În făuriște	258

Ciocârlia

Zăpada, subțiată mereu către sfârșitul lui februarie, la începutul lui martie se topi de tot sub adierile vântului de la miazați. Pe costișele unde bătea soarele, iarba se grăbi să-și arate acele verzi și fragede. Fierarii satului nu mai răzbeau cu ascuțitul fiarelor de plug. Prin curți, prin grădini, pe lângă jirezile de paie găinile cotcorozeau răsunător ca și când le-ar fi zburătat cineva. Cocoșii trâmbițau a fală de pe garduri. Purceii mici, ca niște şobolani, guiau prin curți, alergând după mamele lor, care nu i-au lăsat să sugă de-ajuns, grăbindu-se să râme în țelina dezghețată din grădini. Pe drumuri, dupădezgheț, tina se strânse, și se vedea cărări bătucite.

O săptămână de primăvară învie lumea. Dar iarna înveninată rău se hotărî să se întoarcă, părându-i că prea curând a plecat.

Și într-o seară dădu drumul vânturilor de miazañoapte și dimineața era alb cât bătea ochiu'. Nu mai ningea, dar văzduhul era sur și greu, coborât pe umerii dealurilor din jurul satului, și vântul, deși se mai potolise, tăia ca briciul.

Cotcorozitul găinilor încetă, purcelușii cei vărgați cu dungi negre se grămădiră iarăși în paiele din cotețe, mămăruțele – vacile Domnului – care începuseră să se ivească în țărâna de sub streașina gardului, unde bătea soarele, se făcură nevăzute.

Numai oamenii nu se însăpămantără de toanele iernii. Ei începură să iasă cu plugurile pe colibe, cu sarcinile de fân legate deasupra.

Pământul nu înghețase, iar stratul de zăpadă era subțire de tot. Dacă nu mai ninge până la amiezi se poate și topi, mai cu seamă în locurile de fetie, cum erau cele ce trebuiau semăname anul acesta cu orz și cu ovăz.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României AGÂRBICEANU, ION

File din carte naturii / Ion Agârbiceanu. - București :

Astro, 2013

ISBN 978-606-8148-28-1

821.135.1-93-32

Editura ASTRO

Str. Iacob Negrucci, nr. 37A,
Sector 1, București
Tel./Fax: 021 223 04 51

Comenzi la:

www.carteamea.ro
www.cartescolara.ro
www.depozit-de-carti.ro
www.pro-librarie.ro

La început mai puține, apoi, după ce se ascunse zăpada, tot mai multe pluguri brăzdau pământul în locurile de arătură. Vremea mirosea încă mereu și iarnă, văzduhul părea îmbâcsit cu praf fin de cenușă. Oamenii purtau căciuli și clicine peste pieptare, pogănicii – băieți care mânau vitele pe brazdă – aveau buzele crăpate și mâinile îngroșate, roșii ca racul, dar tot aveau inimă să pocnească din bici și să strige vitelor pe nume.

Vântul părea că nu mai bate, nu mai mișca nicio buruiană uscată, dar era încă viu și ardea obrajii tineri, ca o flacără nevăzut de subțire.

Câteva zile soarele nu se arăta din bolta sură și neclintită. În lumea aceea mohorâtă, nu-i venea niciunui fecior de la coarnele plugului să cânte; întinderile și lanurile, luncile, dealurile păreau, nu știu cum, ca de fier. Parcă toate răsuflau încă și iarnă.

Seara, când se întorceau plugarii în săt, vorbeau pe drum:

- Blestemată vreme!
- O mai fi asta primăvară!
- Ne-a zăpăcit săptămâna cea caldă. Poate am ieșit și noi prea devreme cu plugul.
- Da' de unde! Ca în toți anii, nu mai în grabă.
- N-am apucat să arde primăveri fără să aud ciocârlia.
- Vom auzi-o, n-avea grijă! Să se ivească numai soarele.

Ea ce așteaptă?

Pogăricii când intră în căldura din casă, cu degetele cărlig, cu buzele crăpate, cu obrajii arși de foc, au lacrimi pe gene, de care ei nu știu nimic, ci încep să spună cu glas tare, aproape zbierând, cât de mult au arat azi.

O vreme a stat încordată lupta între iarnă și primăvară – câteva zile. Poate deasupra văzduhului de cenușă s-au tăiat în săbii, pentru că într-o bună dimineață sabia primăverii a despicat plumbul de sus, și vânt cald de la miazați, cu mireasmă de verdeață a umplut lumea, fugăind norii cei încremenți parcă într-unul singur.

Soarele s-a ivit strălucitor de prospetime, de tinerețe și se înălța biruitor în seninătatea cerului.

Un băiețăș care se grăbi să iasă cu oile la păscut ciuli deodată urechile, se răzimă în bătă, își răsturnă pe spate capul înfundat în căciulă, desluși mai întâi cântecul mărunt, ciripitor, apoi văzu și rotirea ce se înălța în văzduh, drept în sus, și care părea că ea cântă, și un zâmbet larg îi inundă întreaga față.

- Ciocârlia! strigă el nemaipănat de bucurie.
- Ciocârlia! Ia' ascultați și uitați-vă în soare! Cântă ciocârlia!

Privi împrejur; nu era nimeni în apropiere care să-l audă.

Cunoștea zborul și cântecul ciocârliei încă din primăvara trecută.

Când înțelesă că nu-i nimeni în apropiere să-i spună vestea cea mare, lăsa oile în luncă și alergă la cel mai apropiat plug:

- Bădiță, auzit-ai ciocârlia? Eu am auzit-o și am văzut-o!
- Omul cunoștea băiețașul.
- Unde, mă Ionaș?
- Acolo unde-s oile mele.
- Nu mai spune!

Plugarul ara cu boii, fără pogăniți. Oprii boii.

— N-am văzut-o când s-a ridicat în aer, ci am auzit numai cum ciripește ceva mărunt deasupra mea.

- Tu cunoști cântecul ciocârliei?
- Cum să nu-l cunosc! și m-am uitat la cercurile pe care se înălță spre soare, până s-a pierdut în cer.
- Dacă-i aşa, a sosit de-acum și primăvara, măi băiete. Era chiar vremea.

Până să-și răsucească omul o țigară, din împrejurimi se mai înălță să cîteva ciocârlii în văzduh.

- Auziți-le-ai? Uite-o pe una! Uite încă una! Ba-s trei! Ba-s patru! Vezi-le, Bădiță?

Ionaș nu mai știa după care să privească. Își întorcea capul mereu de la una la alta.

— Ține-te numai după una, băieți, dacă vrei să o vezi până o înghețe văzduhul. Altfel le pierzi pe toate și rămâi numai cu cântecul.

Se mai opriră și alți plugari, și capete răsturnate pe spate, de oameni mari și de pogăni, scrutați înălțimile. Câțiva băieți și de pe lângă pluguri își smulseră căciulile și le azvârliră în văzduh.

— A venit ciocârlia!

— Cântă ciocârlia!

— De acum primăvara rămâne!

Liniștea a stăpânit și până acum peste hotar, dar după ce au început să cânte ciocârlile, părea și mai adâncă. Din înălțimi pătrundeau clar și mărunt ciripitul, tot mai imaterial, cu cât se înălțau în cer păsăruile cele sure.

De la o vreme cele fulgerate de lumină și de înălțimi cădeau ca gloanțele unde și unde, pe pajiștea rar înverzită sau pe arături.

Plugurile începură să umble iar.

Ionaș se întoarse la oile lui, care aveau miei mărișori, pe care soarele totuși încă nu răzbea să-i încâlzească, și umblau strâmb și zgribuiliți după mamele lor, încercând să sugă. Își adună turmulița și o mâna într-o parte a luncii, unde mai erau și alți copii cu oile cu miei. Unii erau copii de școală, mai mari ca Ionaș.

— Ați auzit? Ați văzut?

— Ciocârlile!

— D-apoi ce!

— Și acum sunt vreo cinci în văzduh. Nu se mai aud și nu se mai văd. Poate să le mai vedem când pică.

— De unde să pice?

— Din cer, vezi bine!

— Zboară până-n cer?

— Tu nu ai văzut?

— Uite, una a căzut!

— Unde?

— Colo! Da' nu se vede, că-i o pasare mică!

— Nu-i aşa de mică, zise Ionaș. Eu le-am văzut de aproape astă-iarnă la noi în sură, în jurul jirezii de paie. Si ciocârlie și ciocârlan! Cel cu moț!

Un băiat din clasa a III-a, vecin cu Ionaș, zise:

— Le-am văzut și eu astă-iarnă. Dar nu acelea-s ciocârlile care cântă.

— Cum nu? Nu-s ciocârlii?

— Așa le zicem și lor, dar ele nu cântă în aer. Acestea care cântă se înalță în văzduh și cântă sunt mai mici și-s păsări călătoare. Nu rămân iarna la noi, ci se duc în țările calde.

Nici Ionaș, nici alți copii de seama lui nu voiau să credă. Ciocârlia e numai una: și cea care vine iarna prin ogrăzi și pe drumuri, și cea care cântă primăvara.

— Nu, sunt două feluri de ciocârlii, întări școlarul. Așa ne-a învățat domnul învățător, așa e scris și în carte. Ba ne-a arătat și chipurile lor pe niște table. Cântăretele sunt mici și nu-s moțate. Sunt păsări călătoare și numai primăvara se întorc la noi.

Ciobănașii rămaseră nedumeriți. Niciunul nu știuse că sunt două feluri de ciocârlii. În vremea cât ei vorbeau se mai înălțaseră încă multe ciocârlii, oprindu-le vorbele și poruncindu-le să le urmărescă și să le asculte.

Pe nesimțite se amestecă între ei și un feciorăș de vreo patruzece ani care păzea oile primarului. Era un fel de sluguliță la primar, și-l chesa Vasilică. Îl cunoșteau toți copiii care erau aici cu oile.

Vasilică era orfan și nu umblase la școală, nu știa carte, îl crescură niște rudenii îndepărtațe până la vârsta de şapte ani, apoi îl dădură la stăpân. Erau în sat încă mulți copii săraci, care

gustăra din vreme pâinea amără a străinului și care nu putură învăță carte.

După ce-i ascultă ciorovăindu-se asupra celor două soiuri de ciocârlii, Vasilică zise:

— Nu știi dacă-s mai multe feluri de ciocârlii, dar asta nici nu are însemnatate. Cântă una ori cântă alta, e tot atât. Dar care știe dintre voi pentru ce ciocârlia e singura pasare cântătoare care nu se aşează pe o ramură să cânte, sau de pe pământ, din grâne, ca pitpalaca, ci cântă numai în văzduh, înălțându-se spre soare? Asta v-a spus dascălu' la școală? Așa-i că nu v-a spus? Să vă spun eu, văd că niciunul nu știe.

Erau de toți vreo opt copii, trei care umblau la școală, ceilalți nu ajunseră încă la vârsta cerută.

Vasilică știa multe povești și le mai spuse și altă dată. După ce își aruncă ochii după oițele lor, se adunară în jurul lui Vasilică, iar el, dregându-și glasul și săltându-și gluga în spate, începu:

„— A fost odată ca niciodată un împărat și o împărăteasă, puternici și bogați, și aveau un palat de aur pe care-l aprindea în fiecare zi senină soarele, încât de departe părea că a mai răsărit un soare și pe pământ. Nu aveau la sufletul lor decât o fată, dar ce mai fată, ruptă din soare, nu alta!

Pe vremea aceea erau zmei pe pământ, care vrăjeau fetele frumoase de împărați și le duceau pe caii lor înaripați prin văzduh, pe tărâmul celălalt.

După ce crescă fata, împăratul o încuie în rândul de sus al palatului, unde erau uși de fier, și la fiecare ușă, paznici cu arma la picior. Tot rândul de sus era al ei, unde trăia și se juca cu prietene și servitoare și avea toate bunătățile la masă. Avea și jucării frumoase. Nu-i fu urât în anii cei dintâi ai zăvorârii ei.

Spre răsărit și miazăzi, palatul, la rândul de sus, avea un singur geam de aur subțire, prin care se vedea soarele de

dimineată până seara, dar nu te orbea cu lumina lui, aşa că fata de împărat putea să-l privească mereu.

Dar la început Lia – căci Lia o chema pe fata împăratului – nu-i prea avea grija soarelui, ci se juca cu prietenele sale.

După trecerea anilor însă, fata se juca tot mai puțin și rămânea adeseori pe gânduri. Era acum fată mare.

- Nu-ți mai place jocul? o întrebară prietenele.
 - Ba-mi place.
 - Nu-ți mai place de noi?
 - Și de voi îmi place.
 - Să iscădam jocuri noi, poate și s-a urât de cele vechi.
 - Nu mi s-a urât!
 - Păi, dacă-i așa, cum poți să te urăzi cu ceasurile, și nu te uiți la noi?
 - Nu tac!
 - Dar ce faci?
 - Vorbesc!
 - Nu auzim nimic!
 - Vorbesc fără cuvinte,
 - Cu cine?
 - Știi eu? Poate cu inima mea.
- Când auzi doica fetei – căci și ea era cu Lia – vorba din urmă, ață la împărăteasă s-a dus.
- A venit vremea stăpână!
 - De bună seamă?
 - A venit. Domnița nu se mai joacă și-i mereu tăcută și gânditoare.
 - Îi voi spune împăratului să dea sfără-n țară și să vină pețitorii.

Împăratul se bucură lucru mare; de când aștepta el vestea asta.

Cobora spre bătrânețe și-i trebuia un ginere care să-l ajute la împărăție. Apoi, dacă se mărita fata, scăpa și el de grija și de

teamă lui de zi și de noapte: zmeii nu mai aveau putere să i-o răpească!

Se porniră crainicii să strige vestea cea mare și în țară și în împărățiile vecine. În vremea asta, prietenele Liei auziră că fata începe să cânte, ea singură, abia șoptit, un cântec care le făcea să tremure și inimile lor, și se mirau că fata de împărat nu se mai depărtează de geamul prin care soarele privea în palat.

Se uita la soare și cânta. Uneori glasul i se ridică și prietenele simțeau o dulceată nemaigustată, care le îmbolnăvea și le făcea visătoare.

Trecură săptămâni și luni, peștori din lumea întreagă începură să curgă la palat; crai voinici și tinerei, toți înalți și subțiri, se lipesc ochii de ei, și mulți feciori de plugari și de gazde păcurari, parcă-s niște ghinerari de cei mai mari. Toți prin curte caii-și poartă și-n vîrtej se-nvârt în roată, strălucește curtea toată de lucirea armelor, de scăparea hainelor, mirarea boierilor, topirea cucoanelor.

Toți boierii mari și mici se adună la palat să vadă pe cine-și va alege fata împăratului; ei de soț și lor de crai.

Împăratul hotărâse ca Lia să se uite din ferestră în curte, cu un măr de aur în mâna, și care-i va plăcea, să-l lovească cu mărul.

Dar fata privea cu ochii împăienjeniți în curte, nu izbi pe niciunul cu mărul, ci fugi în grabă la rândul de sus și rămase stană înaintea geamului de aur subțire, prin care privea soarele. Nu peste mult se auzi iar cântecul ei abia înfiripat, dar aşa de dulce și de duios, încât prietenele ei începură să suspine, iar doica ei a plângă.

Împăratul mai făcu proba zile în sir. Veniseră atâția peștori, încât curtea se umplu de zece ori, tot voinici care mai de care.

Dar fata nu alese pe niciunul de soț și se grăbea mereu la geamul de aur prin care privea soarele.

Împăratul și împărăteasa se îmbolnăviră de întristare. Ce să fie cu fata lor? A pătruns cineva în locuința ei?

Paznicii răspunseră:

— Unde ne stau picioarele să ne stea capetele, dacă om pământean va fi intrat în iatacurile ei.

Prietenele și servitoarele se jurără:

— Să-mpletim cosițe albe, dacă a pătruns aici și numai umbră de om!

Doica plângea, cutremurându-se toată:

— Nimeni n-a intrat aici decât soarele prin geamul cel de aur subțire.

Chemară un vraci bătrân, care ridicându-și sprâncenele cu cărja și privind-o pe Lia, oftă și zise:

— Aș bănuia că s-a îndrăgostit de soare.

— De soare! suspinară împăratul și împărăteasa. Ai îmbătrânit și dumneata degeaba, moșule!

Vraciul își trase cărja, sprâncenele-i căzură iar pe ochi și porni la drumul pe care venise. Când veni din peștera lui de munte tot mai văzu puțină lumină și pipăind cu cărja ținu drumul și singur. Acum însă se împiedica la tot pasul, se izbea de lucrurile din palat și nu mai știa încotro să apuce.

— Dați-mi o călăuză să mă duc acasă, zise el împăratului.

— Încoace ai venit singur.

— Da, mai vedeam ceva. Acum nu mai văd nimic. M-a orbit fata voastră.

— Spui prăpăstii!

— Nu, spun adevărul! Fata voastră e acum ruptă din soare.

Voi n-ați văzut-o?

— Totdeauna a fost frumoasă!

— Frumoasă ca acum? Să ia vederile omului? Să orbească de tot pe un moșneag?

Împăratul înăltă din umeri, ca și când ar zice că nu-și pierde mintea cu un bătrân, și-i dădu călăuză cerută.

...Trecu primăvara și vara, și începu toamna. Începu, dar ziua în loc să scădă, creștea mereu, și căldura verii se întețea. Soarele răsărea la vremea lui, dar apunea tot mai târziu.

După o vreme lumea rămase încremenită. Ce să fie asta? Cum s-a schimbat rânduiala firii? Nu mai vine toamna? Nu va fi iarnă? și căldura care creștea mereu, odată cu ziua! Muncitorii lucrau să se spetească; nu puteau lăsa lucrul până nu apunea soarele! Dar soarele apunea tot mai târziu.

Oamenilor le venea nebunia, se usca tot ce era mai verde pe hotar. Muncitorii cădeau de osteneală prea multă, iar stăpânii nu-i scoțeau din brazdă până nu apunea soarele. Nici pe ei, nici vitele de jug. Ajunseră numai oasele și pielea. Vai de zilele lor!

Popii se apucaseră de slujbe, clopotele nu mai încetau. Cu ziua de cap, cititorii în stele nu se mai mișcau din palatele împărațiilor, să cerceteze și să spună ce minune va mai fi și asta.

Numai fata împăratului, Lia, se făcea din zi în zi mai frumoasă și cânta mai minunat privind, prin geamurile subțiri de aur, soarele.

Zarva din lume crescuseră și ajunse până la palatul soarelui, unde muma lui de mult se minuna și-l întreba în toată seara de ce întârzie să vină la culcare, din zi în zi mai mult.

Dar soarele nu-i răspunse nimic, și bătrâna vedea că el a doarme mai greu, cu fiecare seară.

Când văzu că de la el nu poate afla nimic, iar zbuciumul muritorilor se înălță până la ea, se hotărî să pornească pe urmele lui să vadă ce-i cu minunea asta.

Îmbrăcată în neguri dese, într-o dimineață porni tiptil în urma soarelui, merse tot după el și nu descoperi nicio piedică în drumul lui până ce ajunse la palatul de aur al împăratului. Acolo soarele se opri privind prin geamul cel subțire de aur. Se opri și

bătrâna și văzu prin geam pe fata împăratului, pe Lia, cum se schimbă la față, cum se luminează, și o auzi cum începe să cânte.

Când o văzu și o auzi, muma soarelui tresări și se cutremură, ca și când ar fi intrat în ea toată tinerețea și frumusețea fetei de împărat. Așa frumoasă numai ea, muma soarelui, mai fusese la vremea ei: nu-i mirare că se oprișe fiul ei să vadă minunea!

Dar soarele nu se grăbi să plece mai departe, părea că-și uitase de drumul lui. Își uită și bătrâna o vreme pentru ce era aici, tot privind la Lia și sorbindu-i cântecul.

Când își veni în fire, soarele era nemîșcat, dar zarva și plangerea luminii se înălță până la ea și-și aduse aminte de ce pornise pe urmele soarelui.

— Adică asta este! susține bătrâna. Aici întârzie! Dacă n-ar fi lumea și gemetele ei, n-aș zice nimic! Frumoasă fată, ca ruptă din soare. Sărmana fată! N-am ce-ți face, rânduiala firii nu se poate surpa, că se prăpădește lumea!

Și, ciuruindu-i lacrimile din ochi, muma soarelui șopti o vrăjă și schimbă pe fata împăratului în păsăruica asta ce-i zice ciocârlie, și o meni să se înalțe în văzduh în toată primăvara, drept spre soare, jucând în cercuri tot mai mici și cântându-și cântecul, dar să nu poată ajunge niciodată până la el, să strice crugul lumii și să răstoarne rânduiala firii.

Un colț din geamul subțire de aur se topă și prin deschizătura țășni păsăruica cenușie, iar soarele porni grăbit pe drumul lui către asfințit.

Și pe dată se puse pe lume toamnă târzie cu ploi dese și vânturi reci, și lumea scăpă de prăpăd...

Vasilică trebui să-și curme mai de multe ori firul povestirii – ciobănașii dădeau buzna să-și adune oile care se răzlețiseră și se intorceau cu sufletul la gură să audă mai departe.